

Een lieve jongen

Deel 31 uit de serie 'De onbekende helden van 1940-1945'
Door Henk G. Westland, luitenant-kolonel b.d.

De ontslagen marechaussee De Ruiter is geen doldrieste jongeman, nee juist heel bedeesd en zwijgzaam. Maar wanneer ze hem proberen te arresteren, laat hij een onuitwisbare indruk achter.

Dirk de Ruiter (19), na de Nederlandse capitulatie als dienstplichtig soldaat gedemobiliseerd, kan per 14 oktober 1940 aan het werk als marechaussee te voet. Het kan bijna niet anders dat zijn broer Cor, in 1935 marechaussee geworden, hierbij een rol heeft gespeeld. Ook voor Dirk is dit nu een kans om te ontsnappen aan het boerenbestaan. Door de enorme aanwas van marechausseeperoneel in die tijd, is het niet meer mogelijk om iedereen op te leiden bij het Depot Marechaussee in Apeldoorn. Dirk en vele anderen gaan meteen de praktijk in en dat betekent in ieder geval 's avonds achter de wetboeken. Marechaussee De Ruiter wordt geplaatst bij de VIIIe Divisie en ingedeeld bij brigades in het Groninger grensgebied: Sellingen en later Nieuweschans. De Brigade Sellingen, met een sterkte van tien man, is pas in september 1940 uitgezet en tijdelijk gehuisvest in hotel Homan.

er te weinig en te eenzijdige voeding. Bewoners die buiten het kamp op het land werken, proberen iets extra's te regelen. Bij ontdekking wordt dat door de kampleiding streng bestraft. Sinds de bezetting is het politietoezicht opgedragen aan de Rijksveldwacht. Dit korps wordt in maart 1941 opgeheven en gaat op in de Marechaussee. Sindsdien is in het kamp een 'Detachement Marechaussee' gevestigd, vijftien man sterk voor het toezicht op 1200 (oktober 1941) Duitse kampbewoners.

Marechaussees worden daar gedetacheerd voor één maand, vanaf januari 1942 steeds voor twee maanden. De Ruiter heeft daar tweemaal een periode dienst en probeert te helpen met noodzakelijke levensmiddelen. Hij krijgt/koopt eten van boeren en winkeliers in de omgeving en geeft/verkoopt dit heimelijk door aan bewoners. Dit wordt later op de een of andere manier bekend en per 17 november 1942 krijgt hij wegens *judenbegünstigung* disciplinair ontslag. De beschuldiging luidt: 'Zich in het tijdvak van 1 december 1941 tot 2 januari 1942 en het tijdvak van 16 februari 1942 tot 16 april 1942 schuldig gemaakt aan het in ontvangst nemen van gelden van geïnterneerde Joden, voor wie hij kruidenierswaren, eieren e.d. ophaalde bij winkeliers en boeren.' Ook staat in het rapport 'dat hij daarvoor ongeveer f 100,- vergoeding van die Joden heeft ontvangen.' Dirk keert terug naar zijn ouders aan de Dwarsweg op het Nijenslekerveld. Het kamp is inmiddels op 1 juli 1942 overgenomen door de SS als het *Polizeiliches Durchgangslager Westerbork*, ook wel *Judendurchgangslager Westerbork*...

Door bemiddeling van burgemeester Gerrits van de gemeente Onstwedde

Dirk de Ruiter wordt op 24 oktober 1920 geboren in de Drentse gemeente Vledder, in het agrarische gebied Nijenslekerveld. Hij groeit op in een gereformeerd boerengezin aan de Dwarsweg. Vader en moeder krijgen acht kinderen waarvan er twee al jong overlijden. Dirk volgt na de lagere school nog twee jaar herhalingsonderwijs, haalt het diploma lagere landbouwschool en werkt als boerenknecht. Zijn zeven jaar oudere broer Cor, voorwerker bij de Nederlandse Heidemaatschappij, neemt in 1935 dienst bij de Koninklijke Marechaussee.

Dirk wordt in februari 1940 als dienstplichtige opgeroepen bij het 19e Regiment Infanterie, dat sinds 29 augustus 1939 was gemobiliseerd. De rekruten komen nu echter niet op bij hun regimenten - deze bevinden zich immers in de oorlogsstellingen, het 19e in de Grebbestelling - maar bij depots die sinds de mobilisatie veelal in het westen van Nederland zijn opgericht, vaak in gevorderde gebouwen, scholen e.d. Dirk komt op bij het 19e Depotbataljon in Hoorn, waar de rekruten zijn gelegerd in de voormalige Rijkswerkinrichting op het Oostereiland.

Bij de Duitse inval op 10 mei 1940 worden de wegen rondom Hoorn afgesloten met versperringen en verdedigingsposities ingericht. Op de tweede oorlogsdag krijgt het depotbataljon - geheel onvoorbereid - de zorg voor zo'n duizend opgepakte NSB'ers, die in de voormalige gevangenis worden ondergebracht. Op 14 mei ontvangen de depottroepen de opdracht om de lijn IJmuiden - IJsselmeerkust (het noordfront van de Vesting Holland) te betrekken, maar 's avonds maakt de radio bekend dat Nederland heeft gecapituleerd. Het leger wordt gedemobiliseerd, soldaat De Ruiter gaat op 15 juli met groot verlof en keert naar huis terug.

Nieuwe Prov. Groninger Courant, 23 augustus 1940

Marechaussees uit de drie noordelijke provincies hebben beurtelings dienst bij het 'Centraal Vluchtelingenkamp Westerbork', een barakkenkamp waarin vanaf oktober 1939 Duitse joden zijn gehuisvest. Het is een open kamp zonder omheining, maar wel met beperkingen in bewegingsvrijheid. Onder de Duitse bezetting blijft het kamp eerst nog onder Nederlands bestuur, wel worden de regels steeds meer aangehaald. Ook is

krijgt hij in februari 1943 werk als distributieambtenaar in Stadskanaal. Al snel ziet hij mogelijkheden om iets voor zijn medemensen te betekenen. Hij begint op eigen houtje in het nabije gehucht Horsten hulp te bieden aan onderduikers met bonkaarten, valse persoonsbewijzen en illegale krantjes. Hij wil graag meer, maar deze stille, van buiten komende jongeman krijgt niet snel het vertrouwen in Stadskanaal. Pas in het najaar van 1943 vindt hij aansluiting bij de illegaliteit (Schalken van de Ordedienst in Stadskanaal en de groep Horlings) en wordt hoofdkoerier voor de omliggende plaatsen. Volgens zijn valse persoonsbewijs is hij Hendrik de Boer, onderwijzer te Musselkanaal.

Wanneer in april 1944 distributiebesccheiden naar Hattem moeten worden verzonden en deze zonder politiegeleide naar het spoorstation van Stadskanaal zullen worden gebracht, laat Dirk weten dat dit transport moet worden overvallen. Helaas kan dat niet meteen en hij weet de verzending nog met twee dagen te rekken. Op de 16e wordt vlakbij het station met succes de postwagen overvallen en uit niets blijkt Dirks betrokkenheid. Daarnaast weet hij nog een kopie van de sleutel van de distributiekuis te laten maken. In diezelfde maand krijgt hij een oproep voor de *arbeitseinsatz* in Duitsland. Hij duikt onder en is in Musselkanaal welkom bij Luuk Riensema, een van de overvallers van de postwagen in Stadskanaal. Dirk werkt nu fulltime illegaal en is koerier van Schalken, die dan in de stad Groningen opereert als LO-rayonleider.

Op 16 juni 1944 wordt in Drenthe de organisatie van de illegale krant *Je Maintiendrai* opgerold. Uit de verhoren wordt duidelijk dat pakketten met kranten ook naar Riensema in Musselkanaal gaan. In de nacht van 16 juni wordt het huis van Riensema omsingeld door een groep landwachters onder leiding van Buursma, heerbanleider van de WA, tevens districtscommandant van de Landwacht. Bij deze inval is ook aanwezig de burgemeester van Onstwedde, inmiddels de NSB'er Fransema. Op de vraag wie er in het huis aanwezig zijn, antwoordt Riensema dat er boven nog een logé slaapt. Dirk was die middag juist

uit Groningen teruggekomen. Buursma treft hem in diepe slaap aan. Beneden gekomen laat Dirk zijn persoonsbewijs zien, hij is Hendrik de Boer. Burgemeester Fransema zou toen iets gezegd hebben in de trant van: 'Jij bent De Ruiters van het distributiekantoor.' Wanneer Buursma hem begint te fouilleren, trekt Dirk een klein wapen, schiet enkele malen en de WA-leider ligt dood op de grond. In de ontstane chaos weet hij uit het huis te ontkomen en vlucht naar het voor hem vertrouwde Horsten, naar de boerderij van Schuur.

Kort na dit voorval schrijft Dirk een brief aan zijn broer Cor in Aardenburg: 'Wat er met mij is voorgevallen, zal jullie wel bekend zijn. Mijn signalement is tenminste door middel van het Algemeen Politieblad en de radio door het geheele land bekend gemaakt. Er zat voor mij niet anders op om er een paar neer te schieten, en door een raam te springen. Een is er dood, een banleider van de W.A. een vroegere luitenant van het 9e Regiment Infanterie, thans landverrader en opspoorder van onderduikers enz. De ander een W.A. man ligt in het ziekenhuis. De heeren wisten te veel, doordat zij te veel bewijsmateriaal in handen hadden en ik te veel in mijn zakken. Ze vonden een compleet marechaussee-uniform van mij. Toen eerstgenoemde mij begon te fouilleren haalde hij uit mijn binnenzak mijn echte persoonsbewijs, blanco persoonsbewijzen en levensmiddelenkaarten. In mijn andere zak had ik nog een partijje waardemateriaal, adressen van onderduikers. Verder had ik in mijn zak een wapen en munitie. De laatste voorwerpen, adressen onderduikers en wapen hebben ze niet gekregen, want als ik mij zonder meer had overgegeven en verder zoeken, dan was dat enkel al voldoende om tegen de muur te worden geplaatst.'

'Zij waren met zeven man in de kamer, maar de burgemeester een echte N.S.B.er, kroop het eerste in de hoek.

Een van de W.A. heeft echter eerst op mij geschoten [...]. Hij raakte mij echter niet en nu ligt hij door zijn brutaliteit in het ziekenhuis. De commandant Buursma had mij echter te pakken, maar moest dit met de dood bekoopen. Het was een flinke schietpartij, precies wild west. Buiten stonden er ook nog een paar die begonnen te schieten, maar toen zij van binnen ook begonnen, wisten zij het verschil tusschen vriend en vijand niet meer en dus gaven zij het maar op. De eerste vier dagen heb ik in een korenveld doorgebracht en 's nachts in een varkenshok onder den grond waar frauduleuze varkens in gezeten hadden onder een berg stroo. Van eten en drinken heb ik het echter best gehad. Ik heb door middel van een ander iets van thuis gehoord. Daar moeten de schurken alles stuk geslagen hebben en alles meegenomen, zelfs de particuliere dingen van de meisjes nog. [...] Zij hebben met 1800 landwachters naar mij gezocht en noemen mij nu de massamoordenaar, en nu krijg ik van alle overvallen de schuld. Nu weten jullie het een en ander. Aan de eene kant is het jammer dat het gebeurd is, maar ik heb mijn leven ook nog lief, en om voor gewoon onderduikertje te spelen is niets voor mij.'

De dood van heerbanleider Buursma wordt uiteraard hoog opgenomen. In de nacht van 17 op 18 juni valt een groep landwachters onder leiding van de politiechef uit Meppel, kapitein Van Wijnen (NSB, Germaansche SS) met veel

Assen 21 juni 1944, begrafenis heerbanleider Buursma uit: *De Zwarte Soldaat* van 29 juni 1944

geweld het ouderlijk huis van Dirk op het Nijenslekerveld binnen. Alles wordt kort en klein geslagen en er wordt geschoten. Moeder De Ruiter (57) en haar drie dochters worden aangehouden en naar Meppel gebracht voor ondervraging. De invalide vader De Ruiter (65) wordt onverzorgd achtergelaten. Na elf dagen mag moeder De Ruiter naar huis, maar worden haar dochters in kamp Vught in gijzeling genomen. Ondertussen houdt de Landwacht uit Drenthe en Groningen een grote drijfjacht. Dirk wordt niet gevonden, al zijn ze dichtbij geweest. Heerbanleider Tonnis Buursma wordt op 21 juni met veel NSB-vlagvertoon en in aanwezigheid van de topmannen van NSB, Landwacht, WA en Germaansche SS te Assen begraven. Van Duitse zijde zijn daar aanwezig *SS-obergruppenführer* Rauter en de commandant van de *Ordnungspolizei*. Rauter verleent Buursma postuum het *Kriegsverdienstkreuz* voor zijn 'plichtsgetrouwe werk in dienst van de Germaanse gemeenschap.'

Dirk heeft na vier dagen onderdak gekregen bij de familie De Boer in Musselkanaal, maar door puur toeval gaat het weer mis. Door verraad komt de Landwacht uit Onstwedde te weten dat bij de familie De Boer een verboden radio in huis is. Op 12 juli, een half uur voor middernacht staat een landwachtpatrouille onder leiding van groepscommandant Kort voor de woning. Om huiszoeking te voorkomen haalt

Gezienus de Boer meteen de radio te voorschijn. Dit haalt helaas niets uit en de landwachters willen een gesloten muurkast openbreken. Plotseling springt Dirk uit deze kast, vuurt een aantal schoten af en een landwachter zakt in elkaar. Paniek alom, bange landwachters schreeuwen en zoeken naar dekking. Dirk gooit een stoel door een ruit, springt er door, maar struikelt nog over een hoop oud ijzer. Landwachter Mulder vuurt zijn jachtgeweer af en een schot hagel treft Dirk in de rug.

Zwaargewond, maar toch lukt het hem in

Horsten te komen weer naar de boerderij van Schuur, die net thuis is. Dirk wil hier niet blijven, hij moet verder weg. Op de fiets - het enige beschikbare vervoermiddel - rijdt Schuur met de hevig bloedende Dirk richting het dorpje Mussel, naar de boerderij van de familie Hummel. Nog voordat ze hem naar binnen kunnen brengen, overlijdt Dirk. Om niet zelf in problemen te komen, brengen ze zijn lichaam naar een kapschuur in de buurt en leggen hem daar in het stro. Later op die dag wordt er aangifte gedaan van het vinden van een onbekende dode man. De landwachters vieren feest, ze hebben de 'terrorist' De Ruiter te pakken. Wel moeten ze enkele dagen later in Musselkanaal nog hun 'door moordenaarshand gevallen' kameraad Hendrik Hekman begraven.

Het lichaam van Dirk wordt overgebracht naar de *Sicherheitspolizei* in Groningen en tien dagen later naar crematorium Westerveld in Driehuis. De familie De Ruiter wordt hierover niet geïnformeerd. Na de bevrijding is zijn urn daar gevonden. Op 3 september 1945

wordt in Nijensleek een rouwdienst gehouden en spreken autoriteiten lovend over Dirks daden. Marechausees van de afdelingen Dwingeloo en Beilen zijn de slippendragers en een vuurpeloton van de Gezagstroepen brengt een laatste groet.

De urn wordt geplaatst in een eenvoudig monument bij de gereformeerde kerk. Door een wegverlegging in 1986 moet het monu-

ment wijken en wordt de urn begraven op de Algemene Begraafplaats te Vledder. Zijn naam staat op het oorlogsmonument in Vledder, Musselkanaal kent een Dirk de Ruiterstraat en Nijensleek heeft een Dirk de Ruiterpad.

Dirk in zijn brief aan broer Cor: 'Wat ik gedaan heb de laatste tijden was enkel om anderen te helpen en voor de goede zaak.' Later in Horsten sprak de oude mevrouw Fischer moederlijk over hem in haar Groningse dialect: '... 'n laive jonge. Doar zat gain kwoad bie. Had veur elkenain alles over.'

Dirk de Ruiter krijgt in eind 1942 voor *judenbegünstigung* 'slechts' disciplinair ontslag. Later betekent een dergelijk vergrijp naast ontslag ook deportatie naar een concentratiekamp.

Bij de huiszoeking in Musselkanaal op 16 juni wordt Luuk Riensema gearresteerd en overgebracht naar *Sicherheitspolizei* in Groningen. Via kamp Amersfoort en kamp Neuengamme komt hij in *arbeitslager* Meppen-Versen (vlakbij de Nederlandse grens) terecht, waaruit hij weet te ontsnappen. Na de bevrijding kampt hij jarenlang met zware psychische problemen. De drie zusters van Dirk (Gesina, Roelofje en Grietje) moeten in kamp Vught werken in het *Philipskommando*. Wanneer Dirk is gevonden, worden ze niet vrijgelaten, want Dirks jongere broer Klaas was ook ondergedoken. Na de ontruiming van kamp Vught op 5 en 6 september 1944 mogen de gijzelaars naar huis. Onderduikgever Gezienus de Boer wordt bij de huiszoeking op 18 juni gearresteerd en mag na tien weken naar huis.

De bij de huiszoeking aanwezige NSB-burgemeester Fransema wordt door het Bijzonder Gerechtshof Leeuwarden in 1948 in meerdere aanklachten veroordeeld tot acht jaar gevangenisstraf. Voor datzelfde gerechtshof hoort de groepscommandant van de Landwacht in Onstwedde, tuinman Kort, in meerdere aanklachten een eis van tien jaar gevangenisstraf tegen zich eisen. Zijn ondergeschikte Mulder, postkantoorhouder in Mussel, verdedigde zich voor het doodschieten van De Ruiter, door te verklaren dat hij wel de trekker had overgehaald, maar niet had gemikt. De advocaat-fiscaal eist veertien jaar gevangenisstraf tegen Mulder. Kapitein Van Wijnen, die de leiding had bij de huiszoeking bij Dirks ouders, krijgt voor zijn misdaden door de Bijzondere Strafkamer van de Arrondissementsrechtbank te Assen in 1950 een levenslange gevangenisstraf opgelegd. De duur van deze straf is in 1959 gewijzigd in 22 jaar.

De foto en het bericht uit de kranten zijn afkomstig van www.delpher.nl; de foto van de grafsteen van www.oorlogsgravenstichting.nl.

De auteur verricht historisch onderzoek naar de gevallen die in de oorlog 1940-1945 behoorden tot de (Koninklijke) Marechausee. Wilt u reageren? Uw reactie is welkom op het redactieadres of rechtstreeks per e-mail aan de auteur op marechausee4045@gmail.com.

Marechaussee Contact
17e jaargang | nummer 6
december 2016

Marechaussee Contact is een uitgave van de Stichting Marechaussee Contact en verschijnt tweemaandelijks. Het wordt verspreid onder de begunstigers van deze stichting. De realisatie is in handen van de commissie Redactie MC en voorlichting.

Aan de inhoud wordt veel zorg besteed, echter noch de stichting noch de redactie aanvaardt enige aansprakelijkheid voor eventuele fouten en/of onvolkomenheden. Door derden aangeleverde inhoud geeft niet noodzakelijk de mening van de stichting of de redactie weer. Voor het overnemen van artikelen, gedeelten daarvan of foto's is toestemming van de redactie vereist. Na verkregen toestemming dient de bron en in voorkomend geval de naam van de auteur te worden vermeld.

Redactie

Roel Bouwman
Marion Broekhuizen-Klijnhout
Jan Gaasbeek
Willem Geense
Frans Meijer
Werner van Pruissen
Jack Vlaming
Henk Westland (eindredactie)

Aan dit nummer werkten verder mee:

Gijs van den Bor
Eric Haast
Jan Paulussen
Freerk van Rossem
Piet van Rijn
Hans de Vries

Contact

Weeshuiswal 9, 4116 BR Buren
t.a.v. Marion Broekhuizen-Klijnhout
0344-571256
redactie@marechausseecontact.nl

Vormgeving

Content Innovators BV, Alphen aan den Rijn

Druk

Ten Brink BV, Meppel

Wijzigen van adresgegevens

Zie pagina SMC-informatie bij begunstigersadministratie.

Kopij volgende uitgave

Voor het aanleveren van kopij graag eerst contact opnemen met de redactie. De deadline voor het inzenden van de kopij voor de volgende uitgave is 20 januari 2017.

3	Observaties
4	Agenda Activiteiten voor en door oud-marechaussees
6	Nestelpennen Actuele berichten over de KMar
7	Beroeps Over ons en oude sporen
10	Reservisten De reservist in zijn dagelijks werk
11	Reservisten Wapendag KMar, INLEAD 2016
12	Nederlands-Indië Kerst in Indië
13	1940-1945 Een lieve jongen
16	1940-1945 De bewakers van Westerbork
20	Veteranen Veteranendag KMar 2016
21	SMC Reünie KMar 2016
22	SMC Algemene SMC-reünie Harskamp
24	SMC Allerlei
30	Personalía
31	SMC-informatie

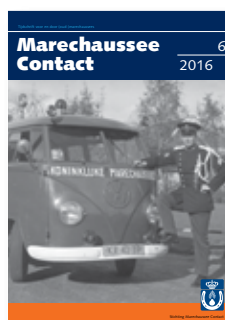

Foto omslag:
1967 Eindhoven,
marechaussee der 1e klasse Piet van Duppen